

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ШЕВЧЕНКО Тихін Віталійович

УДК 342.9:351.74-049.5

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ
УМОВАХ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському національному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
ШАТРАВА Сергій Олександрович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, завідувач науково-дослідної
лабораторії з проблем забезпечення діяльності
поліції.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ШАПОВАЛ Роман Володимирович,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, професор кафедри
адміністративного права та
адміністративної діяльності;

доктор юридичних наук, професор
ЛЕГЕЗА Євген Олександрович,
Університет митної справи та фінансів,
професор кафедри адміністративного та
митного права.

Захист відбудеться 23 жовтня 2019 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.01 у Харківському національному університеті внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, Льва Ландау, 27.

Автореферат розісланий 23 вересня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. В. Могілевський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Реформування соціально-економічних відносин, переоцінка цінностей у різних сферах суспільного життя породили низку раніше невідомих негативних явищ і процесів у практичній діяльності органів поліції. Пояснюється це тим, що у злочинному середовищі посилюється агресивність, жорстокість та озброєність, суттєво зростають випадки непокори та опору працівникам поліції з боку правопорушників та злочинців. У цілому ж за останні роки спостерігається стійка тенденція підвищення екстремальності правоохоронної діяльності, пов'язана із застосуванням зброї, забезпеченням правопорядку під час масових заходів, стихійних лих і надзвичайних ситуацій. Як наслідок, усе частіше трапляються події, пов'язані із загибеллю та пораненнями поліцейських, заподіянням їм тілесних ушкоджень під час виконання ними своїх службових обов'язків.

Вимушені констатувати, що питанням особистої безпеки поліцейських приділяється недостатньо уваги, що обумовлено непоодинокими негативними чинниками у зазначеній сфері. По-перше, недосконалість чинного законодавства, що регулює питання забезпечення особистої безпеки поліцейських. По-друге, відсутність належних правових, соціальних та медичних гарантій забезпечення особистої безпеки поліцейських. По-третє, відсутність належного матеріально-ресурсного забезпечення поліцейських. По-четверте, ігнорування проблем, які пов'язані із ризиками для особистої безпеки поліцейських, як з боку керівництва так і громадськості, що ускладнює процес виконання покладених на поліцейських завдань.

Слід визнати, що проблеми адміністративно-правового забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах досі не отримали належного висвітлення на сторінках наукової літератури. Комплексний аналіз нормативно-правових актів у цій сфері також засвідчив факт того, що значна кількість законодавчих норм містить суттєві недоліки та «слабкі» місця, а деякі з них взагалі не відповідають зміненим умовам розвитку України та реаліям сьогодення.

Лише фрагментарно, у межах вивчення більш загальних проблемних питань діяльності правоохоронних органів розглядалися окремі аспекти діяльності Національної поліції України, зокрема, такими вченими, як: О. Ф. Кобзарем «Адміністративно-правове регулювання поліцейської діяльності в Україні» (2016 р.), Д. О. Лемешем «Адміністративно-правовий статус працівників поліції в Україні» (2016 р.), В. І. Феликом «Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України» (2017 р.), О. В. Батраченком «Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку» (2017 р.), А. В. Долинним «Адміністративно-правове забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів» (2017 р.), В. В. Аброськіним «Адміністративно-правові засади забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки в умовах

антитерористичної операції» (2018 р.) тощо. Вивчення указаних наукових праць довело, що безпосередньо проблематиці забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах не було приділено належної уваги, через що залишається багато дискусійних і невіршених питань у цій сфері.

Дана проблематика у межах науки адміністративного права до цього часу представлена у працях таких учених як: В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О. П. Гетманець, С. М. Гусаров, О. В. Джафарова, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, С. О. Кузніченко, В. П. Ліпкан, М. І. Логвиненко, К. Б. Левченко, Є. О. Легеца, О. І. Миколенко, О. М. Музичук, В. Я. Настюк, О. В. Негодченко, О. Ю. Салманова, О. Ю. Синявська, В. В. Сокуренько, О. П. Рябченко, Є. Ю. Соболев, С. О. Шатрава, Р. В. Шаповал та інших. Праці вищевказаних дослідників, безумовно, мають важливу науково-практичну цінність, а рекомендації та висновки, сформульовані в них, стали значним науковим доробком у процесі роботи над цією дисертацією.

Таким чином, актуальність теми дослідження обумовлюється такими факторами, як: потреба покращення діяльності відповідних суб'єктів (соціальна складова); недосконалість чинного законодавства та практики його реалізації (юридичний аспект); недостатність наукових розробок даної проблеми (наукова актуальність). Саме тому теоретична розробленість обраної теми, її наукова новизна, значущість та актуальність в нових реаліях сьогодення набувають особливого змісту та значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано в рамках реалізації Законів України: «Про правовий режим воєнного стану», «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про боротьбу з тероризмом», «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»; актів Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»», «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні», «Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року»; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р. та відповідає Пріоритетним напрямкам наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на період 2016-2019 років, схвалених Вченою радою ХНУВС 23 лютого 2016 р. (протокол № 2), комплексних науково-дослідних тем Харківського національного університету внутрішніх справ: «Реалізація та удосконалення адміністративного законодавства України» (номер державної реєстрації 0113U008197), «Законотворча та законодавча діяльність в Україні» (номер державної реєстрації 0113U008189).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на підставі теоретичних положень юридичної науки,

норм чинного законодавства України і практики його застосування визначити сутність та особливості адміністративно-правових засад забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах і на цій основі сформулювати пропозиції та рекомендації щодо їх подальшого вдосконалення.

Для досягнення поставленої мети в дисертації необхідно вирішити такі основні завдання:

- визначити поняття, зміст та адміністративно-правові засади забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах;
- сформулювати визначення екстремальних умов під час виконання повноважень поліцейськими та їх вплив на забезпечення особистої безпеки;
- з'ясувати поняття, систему та завдання адміністративно-правового регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського;
- окреслити коло правових принципів забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах;
- визначити адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки поліцейського під час виконання повноважень в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру;
- охарактеризувати адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки поліцейського під час виконання повноважень в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру;
- розкрити зміст адміністративно-правових засобів забезпечення особистої безпеки поліцейського у процесі застосування заходів поліцейського примусу та поліцейського піклування;
- окреслити особливості адміністративно-правових засобів забезпечення особистої безпеки поліцейського під час виконання повноважень в умовах проведення антитерористичної діяльності;
- узагальнити зарубіжний досвід забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах в інших країнах, визначити шляхи запозичення та адаптації його позитивних аспектів;
- сформулювати шляхи удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації поліцейськими своїх повноважень щодо охорони прав і свобод людини і громадянина.

Предмет дослідження становить адміністративно-правове забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах.

Методи дослідження. Під час роботи над науковим дослідженням були використані методи наукового пізнання, які дали змогу дослідити проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми. Так, логіко-семантичний метод надав можливість поглибити понятійний апарат: було з'ясовано сутність категорій «безпека», «особиста безпека поліцейського», «екстремальні умови», а також визначено порядок забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах (п. п. 1.1, 1.2, 1.3). Системний метод використовувався під час визначення поняття, системи та завдань

правового регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського (п. 1.4). Метод класифікації та системно-функціональний метод застосовано для визначення класифікації екстремальних умов (п. 1.2). Порівняльно-правовий метод використано для співвідношення безпеки і особистої безпеки поліцейського (п. 1.1). Аналіз і синтез застосовувався у ході визначення принципів забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах. Структурно-логічний метод допоміг з'ясувати окремі повноваження органів та підрозділів поліції під час виконання повноважень в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру, надзвичайних ситуацій природного характеру та під час застосування заходів поліцейського примусу та поліцейського піклування (п.п. 2.1, 2.2, 2.3). Системно-структурний метод уможливив характеристику особливостей забезпечення особистої безпеки поліцейського під час виконання повноважень в умовах проведення антитерористичної діяльності (п. 2.4). Індуктивний, дедуктивний, соціологічний, статистичний методи застосовано для узагальнення та аналізу емпіричної інформації за тематикою дослідження (Розділ 3). Вимоги формальної логіки щодо послідовності, визначеності, несуперечності й обґрунтованості суджень використано при формулюванні висновків і пропозицій відповідно до мети дослідження.

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання дисертації становлять наукові праці фахівців у галузі філософії, теорії управління, загальної теорії держави і права, адміністративного права та інших галузевих правових наук, у тому числі зарубіжних дослідників.

Нормативною основою дослідження стали загальні та спеціальні нормативні джерела: Конституція України, чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, які регламентують особливості адміністративно-правового забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах. У ході дисертаційного дослідження проаналізовано законодавство зарубіжних країн, досвід яких в аспекті забезпечення особистої безпеки працівників органів правопорядку може бути використаний в Україні.

Інформаційну та емпіричну базу дослідження становлять матеріали офіційної статистичної звітності, довідки та звіти про стан забезпечення особистої безпеки поліцейських, а також інші аналітичні матеріали з проблем дослідження та власний практичний досвід здобувача.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що представлена наукова робота є першою спробою представити та обґрунтувати комплексне уявлення про сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах, тенденцій та напрямків удосконалення національного законодавства із врахуванням міжнародного досвіду в зазначеній сфері. За результатами проведеного дослідження сформульовано та обґрунтовано низку нових наукових положень і висновків, а саме:

вперше:

– запропоновано авторське визначення поняття особистої безпеки поліцейського в якості об'єкта адміністративно-правового регулювання як складової проходження служби в органах Національної поліції, що полягає у

визначеній нормами адміністративного права діяльності уповноважених суб'єктів, яка спрямована на зниження можливих ризиків від небезпечних факторів до реально-можливого мінімуму, що є необхідною умовою збереження життя і здоров'я, нормального психічного стану та працездатності працівника поліції під час виконання покладених на нього завдань;

– доведено, що адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах полягають в комплексній діяльності як самих працівників, так і спеціально уповноважених суб'єктів (державних органів, посадових осіб) щодо здійснення правових, управлінських та тактичних заходів забезпечення особистої безпеки, спрямованих на своєчасне запобігання, виявлення й усунення небезпечних ситуацій для життя, фізичного і психічного здоров'я працівників, які виникають у процесі несення ними служб і обумовлені, у першу чергу, впливом джерел підвищеної небезпеки, що в кінцевому підсумку об'єктивно сприяє мінімізації професійного ризику при несенні служби поліцейськими;

– виокремлено види джерел небезпеки для життя і здоров'я поліцейських при несенні ними служб з наступних підстав: а) в залежності від об'єкта, на який спрямована дія; б) в залежності від походження небезпеки; в) в залежності від здатності об'єкта небезпеки усвідомлювати власний руйнівний вплив; г) за способом впливу; ґ) за ступенем руйнівного впливу; д) за можливістю усвідомлення небезпеки поліцейським; е) за можливістю здійснення контролю з боку поліцейських; є) від наслідків, що настали;

– сформульовано пропозиції та рекомендації щодо внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію», а також необхідності систематизації всього нормативного матеріалу, який стосується питань забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах;

удосконалено:

– визначення низки понять, які дозволяють скласти комплексну характеристику щодо адміністративно-правового забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах, зокрема: «безпека», «особиста безпека поліцейського», «адміністративно-правове регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського»;

– науковий підхід про те, що складовими особистої безпеки поліцейського є: 1) виняткові, особливі, надзвичайні обставини, що загрожують життю і здоров'ю поліцейського та є факторами, що визначають особливість професійної діяльності; 2) наявність відповідних засобів матеріально-технічного оснащення; 3) вміння оперативно прийняти рішення управлінського та тактичного характеру з метою зменшення негативних наслідків для особистої безпеки; 4) наявність системи правового та соціального захисту працівників поліції; 5) є елементом професійної діяльності поліцейського;

– положення про те, що систему принципів забезпечення особистої безпеки працівників поліції доцільно класифікувати на такі групи: 1) принципи, які визначено в Законі України «Про Національну поліцію»;

2) спеціально-тактичні, які визначають процедурну складову діяльності поліцейського в екстремальних умовах (оцінка ризиків надзвичайних обставин, вибір оптимального тактичного прийому тощо); 3) психологічні принципи, які визначають базовий порядок дій при емоційній напруженості та впливу стрес-факторів;

– коло заходів тактично-організаційного характеру, спрямованих на зменшення впливу екстремальних умов на особисту безпеку працівників поліції та якість виконання покладених на них повноважень, а саме: 1) під час прийняття на службу в поліцію проводити додаткове роз'яснення про специфіку діяльності поліції, щодо підвищеної емоційної напруженості та стрес-факторів, які супроводжують поліцейського під час виконання ним службових обов'язків, 2) змінення пріоритетів у професійному навчанні на питання забезпечення особистої безпеки поліцейських; 3) оснащення сучасними технічними засобами та екіпіруванням поліцейських; 4) посилення соціального та медичного захисту працівників поліції у випадках отримання травм при виконанні службових обов'язків; 5) проведення просвітницької роботи, серед поліцейських із визначенням потенційних ризиків, які загрожують особистій безпеці останніх;

дістали подальшого розвитку:

– розуміння професійної захищеності поліцейських під яких доцільно розуміти прояв багатоплановості, що включає ряд взаємопов'язаних, але самостійних компонентів. Серед них виділяють: 1) матеріально-технічну захищеність – відповідність матеріально-технічного забезпечення професійної діяльності поліцейських сучасним реаліям; 2) економічну захищеність – відповідність матеріально-фінансового забезпечення поліцейського його життєвим потребам; 3) правову захищеність – відповідність нормативної бази діяльності Національної поліції об'єктивним умовам цієї діяльності; 4) соціально-психологічну захищеність – відповідність «іміджу поліцейського» професійному та особистісному типу поліцейського; 5) інформаційну захищеність – відповідність можливості отримання інформації, необхідної для службової діяльності; 6) психологічну захищеність – відповідність спеціальних заходів профілактики та запобігання психологічної деформації особистості поліцейських; 7) кадрову захищеність – відповідність рівня службового професіоналізму поліцейського; 8) спеціальну захищеність – відповідність ефективності ряду заходів оперативного та розшукового характеру щодо захисту поліцейських від негативного впливу злочинності; 9) фізичну захищеність – відповідність системи правового, матеріально-технічного, управлінського характеру, що забезпечує безпеку життя та здоров'я в процесі вирішення службових завдань.

– характеристика нормативно-правових актів, що регламентують правовідносини у сфері забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах, які умовно поділено на дві групи: 1) нормативно-правові акти, що встановлюють заборони на вчинення певних дій, які зазіхають на життя та здоров'я поліцейських, а також передбачають юридичну відповідальність в разі вчинення подібних дій; 2) нормативно-

правові акти, що регламентують права та обов'язки суб'єктів забезпечення особистої безпеки поліцейських;

– розуміння тактики забезпечення особистої безпеки поліцейських, яка характеризується значною «гнучкістю» при визначенні ефективних дій особового складу у всіх ситуаціях, які можуть виникнути при несенні служби. Одні й ті ж тактичні способи, які ефективні в одних випадках, виявляються неприйнятними в інших. Тому дуже важливим є оптимальний вибір з безлічі тактичних способів найкращого варіанту дій в конкретних екстремальних умовах. Встановлено, що тактика забезпечення особистої безпеки поліцейських повинна розглядатися як певний процес мислення і практичних дій. На основі аналізу інформації, що надійшла, необхідно прийняти тактичне рішення (здійснити правильний вибір) і реалізувати його;

– наукова позиція про перелік заходів, які мають бути взяті за основу з метою покращення стану забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах, серед яких: здійснення державного фінансування на достатньому рівні матеріально-технічного забезпечення поліцейських; докорінна зміна системи професійної підготовки в органах Національної поліції; чітке знання правил поведінки з громадянами, способів захисту себе і оточуючих в умовах виникнення екстремальної ситуації;

– узагальнення зарубіжного досвіду забезпечення особистої безпеки працівників органів правопорядку, що дало можливість виокремити перспективні орієнтири його адаптації в Україні, зокрема: впровадження міжнародних стандартів захисту та матеріального забезпечення працівників поліції, дотримання яких забезпечить ефективність та дієвість останніх; проведення масштабної просвітницької роботи серед працівників поліції щодо порядку дотримання особистої безпеки під час екстремальних ситуацій; розширення розуміння категорії «екстремальні умови» в діяльності органів Національної поліції, що надасть можливість посилити правовий та соціальний захист працівників поліції.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес, зокрема основні положення та висновки дисертації використовуються та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальших розробок та поглиблення існуючих досліджень адміністративно-правових засад забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах (*акт впровадження в науково-дослідну діяльність Науково-дослідного інституту публічного права*);

– *у правотворчій сфері* – висновки та пропозиції, що містяться в дисертації, можуть бути використані під час розробки змін і доповнень до нормативних актів, що регулюють питання адміністративно-правових засад забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах (*довідка Науково-дослідного інституту публічного права*);

– *у правозастосовній сфері* – використання одержаних результатів дозволить покращити практичну діяльність органів та підрозділів Національної поліції в екстремальних умовах;

– у навчальному процесі – положення й висновки дисертації знайшли застосування під час викладання навчальних дисциплін «Адміністративна діяльність поліції», «Управління органами поліції», «Дії працівників поліції при надзвичайних ситуаціях», «Організація служби дільничних офіцерів поліції» а також при підготовці лекцій і навчальних посібників із цих дисциплін (*акт впровадження в навчальний процес Харківського національного університету внутрішніх справ*).

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на національних науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах: «Наукове забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України» (м. Харків, 2017 р.), «Метрологічні аспекти прийняття рішень в умовах роботи на техногенно-небезпечних об'єктах» (м. Харків, 2017 р.), «Актуальні проблеми національного законодавства» (м. Кропивницький, 2017 р.), «Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України» (м. Харків, 2017 р.), «Шляхи покращення професійного рівня працівників кінологічних служб» (м. Харків, 2018 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено в п'яти публікаціях, з яких: чотири статті, опубліковані в наукових фахових юридичних виданнях України, одна стаття – в науковому виданні іншої держави та двоє тез доповідей на конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що включають десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 227 сторінок. Список використаних джерел містить 225 найменувань і займає 25 сторінок, додатки викладено на 6 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, визначено її зв'язок із науковими програмами, планами та темами, розкрито мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, його методи, наукову новизну, підкреслено практичну важливість висновків, одержаних у результаті проведеного дослідження, узагальнено результати роботи і подано відомості про публікації автора за темою дисертації та її структуру.

Розділ 1 «Загальна характеристика адміністративно-правових засад забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах» складається з чотирьох підрозділів, в яких визначено поняття, зміст та адміністративно-правові засади забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах; запропоновано визначення екстремальних умов під час виконання повноважень поліцейськими та їх вплив на забезпечення особистої безпеки; з'ясовано поняття, систему та завдання правового регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського; окреслено коло принципів забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах.

У підрозділі 1.1 «Особиста безпека поліцейського як об'єкт адміністративно-правового регулювання» наголошено, що з метою визначення поняття «особиста безпека поліцейського як об'єкт адміністративно-правового регулювання» проаналізовано наукові позиції та нормативно-правові акти щодо розуміння та законодавчого закріплення таких категорій, як: «безпека», «особиста безпека поліцейського», «особиста безпека поліцейського в екстремальних умовах». Це дало можливість сформулювати авторське визначення категорії «особиста безпека поліцейського», з'ясувати її зміст та сформулювати характерні ознаки.

Під забезпеченням особистої безпеки поліцейського запропоновано розуміти комплекс систематичних та цілеспрямованих заходів адміністративно-правового, організаційного, тактичного та психологічного характеру, який спрямований на зниження можливих ризиків від небезпечних факторів до реально-можливого мінімуму, що є необхідною умовою збереження життя і здоров'я, нормального психічного стану та працездатності працівника поліції під час виконання покладених на нього завдань.

Доведено, що «особиста безпека поліцейського» як об'єкт адміністративно-правового регулювання характеризується такими загальними ознаками: 1) виступає одним із елементів внутрішньої організаційної адміністративної діяльності Національної поліції; 2) є невід'ємною частиною проходження служби в органах Національної поліції, що включає до себе добір, навчання та безпосереднє виконання покладених на поліцейського обов'язків; 3) складовими елементами особистої безпеки поліцейського є комплекс правових, фізичних, тактичних та психологічних здібностей необхідних для формування навичок щодо роботи в екстремальних умовах; 4) представлений сукупністю систематизованих знань, умінь і професійних навичок, необхідних для повноцінного виконання покладених на поліцейського завдань та функцій; 5) є елементом адміністративно-правового статусу поліцейського і забезпечується відповідними правовими і соціальними гарантіями.

Наголошено на тому, що відносини, пов'язані із забезпеченням особистої безпеки поліцейського, є об'єктом адміністративно-правового регулювання, оскільки полягають в упорядкуванні відносин усередині органів Національної поліції, регламентуються нормами адміністративного права і характеризуються управлінською складовою.

Визначено, що адміністративно-правове регулювання особистої безпеки поліцейських – це прояв багатоплановості, що включає низку взаємопов'язаних, але самостійних компонентів. Серед них виділяють: матеріально-технічну безпеку – відповідність матеріально-технічного забезпечення професійної діяльності працівників поліції сучасним реаліям; економічну безпеку – відповідність матеріально-фінансового забезпечення працівників поліції їх життєвим потребам; правову безпеку – відповідність нормативної бази діяльності Національної поліції об'єктивним умовам цієї діяльності; соціально-психологічну безпеку – відповідність «іміджу поліцейського» професійному та особистісному типу працівника;

інформаційну захищеність – відповідність можливості отримання інформації, необхідної для службової діяльності; психологічну безпеку – відповідність спеціальних заходів профілактики та запобігання психологічної деформації особистості працівника поліції; кадрову безпеку – відповідність рівня службового професіоналізму поліцейського; спеціальну безпеку – відповідність ефективності ряду заходів оперативного та розшукового характеру щодо захисту Національної поліції від негативного впливу злочинності; фізичну безпеку – відповідність системи правового, матеріально-технічного, управлінського характеру, що забезпечує безпеку життя і здоров'я у процесі вирішення службових завдань.

У підрозділі 1.2 «Екстремальні умови під час виконання повноважень поліцейськими та їх вплив на забезпечення особистої безпеки поліцейського» з'ясовано сутність та зміст категорій «екстремальний», «екстремальні умови» та «екстремальні ситуації», на основі яких запропоновано поняття «екстремальні умови в діяльності поліції».

Встановлено, що професійний ризик поліцейських – це кількісна характеристика дії небезпек для їх життя, фізичного і психічного здоров'я, яка формується на підставі завдань та конкретних умов проходження служби в Національній поліції. Основна складова професійного ризику – це небезпека, яка передбачає наявність якогось явища, яке здатне негативно впливати на життя і здоров'я поліцейських, а також знаходиться в постійному взаємозв'язку з джерелом небезпеки. За ступенем руйнівного впливу небезпеку умовно класифіковано на: локальну, небезпеку виникнення захворювань та підвищену небезпеку (можливий летальний результат).

Доведено, що значення стану особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах є не тільки професійною проблемою, але й одночасно впливає і на національну безпеку України. Тому для покращення загального стану в цій галузі вкрай необхідні державні кроки у відповідному напрямі, передусім, національне фінансування і докорінна зміна системи професійної підготовки в органах Національної поліції. Знання правил поведінки з громадянами, способів захисту себе й оточуючих в умовах виникнення екстремальної ситуації та вміння застосовувати їх на практиці – це той шанс, який може допомогти поліцейському з мінімальними фізичними і моральними втратами вижити та професійно виконати свої обов'язки.

У підрозділі 1.3 «Правове регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського» окреслено стан та перспективи розвитку правового регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського. В якості об'єкта правового регулювання виступає взаємопов'язана сукупність (система) суспільних відносин, впорядкуванням якої створюються сприятливі умови для забезпечення особистої безпеки працівників поліції. Предметом правового регулювання охоплюються всі суспільні відносини, в які вступають поліцейські, забезпечуючи особисту безпеку при виконанні покладених на них завдань.

Запропоновано класифікувати нормативно-правові акти, які регламентують правовідносини у сфері забезпечення особистої безпеки поліцейських, на дві групи: 1) норми, що встановлюють заборони на

вчинення певних дій, які загрожують життю і здоров'ю поліцейських, а також передбачають юридичну відповідальність в разі вчинення подібних дій; 2) норми, які регламентують права та обов'язки суб'єктів забезпечення особистої безпеки працівників поліції. Такими суб'єктами є самі поліцейські, а також спеціальні підрозділи (Управління внутрішньої безпеки, Управління кадрового забезпечення).

Наголошено на необхідності внесення змін до нормативної-правових актів, які регулюють забезпечення особистої безпеки працівників поліції. Це дозволить привести їх у відповідність з існуючими завданнями та умовами діяльності останніх, сприятиме підвищенню рівня правової захищеності поліцейських у даній сфері і, як наслідок, призведе до зниження їх професійного ризику.

У підрозділі 1.4 «Правові принципи забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах» проаналізовано існуючі в науковій літературі визначення дефініцій «принципи» та «система принципів».

Наголошено, що принципи забезпечення особистої безпеки працівників поліції відображають, перш за все, закономірності правового регулювання даної сфери діяльності, а також об'єктивні положення соціальної реальності (практики), що характеризують забезпечення особистої безпеки в конкретних ситуаціях.

Доведено, що система принципів забезпечення особистої безпеки працівників поліції представлена такими групами: 1) принципи, які визначено в Законі України «Про Національну поліцію», – правові принципи; 2) спеціально-тактичні, які визначають процедурну складову діяльності поліцейського в екстремальних умовах (оцінка ризиків надзвичайних обставин, вибір оптимального тактичного прийому тощо); 3) психологічні принципи, які визначають базовий порядок дій при емоційній напруженості та впливу стрес-факторів;

Розділ 2 «Особливості застосування адміністративно-правових засобів забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах» містить чотири підрозділи, в яких охарактеризовано забезпечення особистої безпеки поліцейського під час виконання повноважень в умовах надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, під час застосування заходів поліцейського примусу або поліцейського піклування, а також в умовах проведення антитерористичної діяльності.

Підрозділ 2.1 «Адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки поліцейського під час виконання повноважень в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру» присвячено з'ясуванню місця і ролі органів та підрозділів Національної поліції в державній системі реагування на надзвичайні ситуації, які визначаються характером і змістом виконуваних в надзвичайних ситуаціях функцій.

Звернуто увагу на тому, що діяльність особового складу Національної поліції в єдиній державній системі запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій складається з двох основних блоків: попередження аварій та катастроф (профілактична робота) та участь в ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

З'ясовано, що особовий склад Національної поліції в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру вирішують завдання і здійснюють свою діяльність за трьома основними напрямками, а саме: 1) забезпечення публічної безпеки та порядку; 2) створення необхідних умов для ефективної роботи інших формувань (рятувальників, медичних працівників); 3) безпосередня участь у роботі по ліквідації наслідків аварій та катастроф.

Доведено, що забезпечення особистої безпеки поліцейського під час виконання повноважень в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру становлять два блоки: 1) тактичні прийоми і способи забезпечення особистої безпеки під час здійснення поліцейських заходів (в умовах запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного характеру); 2) застосування табельної вогнепальної зброї, спеціальних засобів і засобів індивідуального захисту.

З'ясовано, що особиста безпека поліцейських під час виконання повноважень в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру являє собою комплекс заходів, які здійснюються з метою виключення або максимального послаблення ураження особового складу і зберігання його працездатності.

У підрозділі 2.2 «Адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки поліцейського під час виконання повноважень в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру» наголошується, що особиста безпека поліцейських є одним з основних факторів ефективного та якісного забезпечення публічної безпеки та порядку в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру

Досліджено організаційно-правовий процес діяльності особового складу Національної поліції в межах єдиної організаційної структури, єдиного командування й оперативного управління у процесі відновлення порушеної публічної безпеки та порядку в зоні надзвичайної ситуації природного характеру (у місцях евакуації населення, тимчасового проживання рятувальних загонів, відновлювальних бригад та будівельників, у місцях розміщення вивезених із зони надзвичайної ситуації матеріальних та культурних цінностей тощо).

Залежно від основних організаційно-правових заходів, які здійснюються органами Національної поліції під час виконання повноважень в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру, проведено класифікацію заходів особистої безпеки поліцейського на: а) загальні; б) особливі (від небезпек природного походження).

У підрозділі 2.3 «Адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки поліцейського під час застосування заходів поліцейського примусу або поліцейського піклування» наголошується, що тактика забезпечення особистої безпеки поліцейських під час застосування превентивних та примусових поліцейських заходів повинна розглядатися як певний процес мислення і практичних дій.

Зроблено висновок про те, що застосування превентивних та примусових поліцейських заходів є об'єктивною реальністю, усі аспекти якої

потребують ґрунтового дослідження, зокрема, питання забезпечення особистої безпеки поліцейських під час застосування зазначених заходів.

Особливу увагу в роботі приділено забезпеченню особистої безпеки працівників поліції у процесі застосування заходів поліцейського примусу або поліцейського піклування. Наголошено на необхідності врахування сучасних вимог до професійних навичок поліцейських і реальний рівень їх підготовки (вміння управляти своїм психоемоційним станом, здатність мобілізуватися в екстремній ситуації, уміння впевнено користуватися табельною зброєю, оптимальне володіння бойовими прийомами боротьби та спеціальними засобами, а також особисті якості (мужність, сміливість, рішучість).

Встановлено, що вдосконалення тактики та навчання методам забезпечення особистої професійної безпеки поліцейських, напрацювання і відпрацювання точних та правильних дій в екстремальних ситуаціях визначає важливість напряду підготовки професійних кадрів органів Національної поліції.

У підрозділі 2.4 «Адміністративно-правові засоби забезпечення особистої безпеки поліцейського під час виконання повноважень в умовах проведення антитерористичної діяльності» встановлено, що специфіка забезпечення особистої безпеки поліцейських під час виконання повноважень в умовах проведення антитерористичної операції полягає саме в особливостях тих завдань і функцій, які покладені на органи та підрозділи Національної поліції для ліквідації конкретної терористичної загрози, підвищеною кримінальною активністю злочинних елементів, високою організованістю терористичних угруповань та їх міжнародним фінансуванням.

Проаналізовано заходи, які забезпечуються органами Національної поліції під час проведення антитерористичної операції. Проведений аналіз дозволив встановити, що факти поранення, травмування та смертельні випадки найчастіше відбуваються з вини тих поліцейських, які нехтують заходами особистої безпеки, мають низький рівень професійної підготовки, характеризуються відсутністю необхідних морально-вольових якостей для здійснення своїх повноважень. Усе це вказує на необхідність комплексного підходу до професійної підготовки особового складу Національної поліції, особливо це стосується тих підрозділів, які забезпечують публічну безпеку і порядок в умовах проведення антитерористичної операції.

Доведено, що тактично грамотне планування антитерористичної операції, координація і взаємодія, швидкість та раптовість, несподіваність знижують небезпеку операції, а використання спеціальних засобів (спецодяг, бронежилети, щити, шоломи, сльозогінний газ), правомірне і своєчасне застосування вогнепальної зброї підвищують особисту безпеку особового складу Національної поліції.

Звернуто увагу на тому, що в Законі України «Про Національну поліцію» серед основних повноважень поліції (ст. 23), відсутня згадка про участь поліцейських у боротьбі з тероризмом та забезпечення ефективного використання сил і засобів під час проведення антитерористичних операцій.

Запропоновано внести зміни до п. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію». Зокрема доповнити указану статтю п. п. 29 наступного змісту: «у межах повноважень, передбачених Законом, бере участь у боротьбі з тероризмом, забезпечує ефективне використання сил і засобів під час проведення антитерористичних операцій».

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення адміністративно-правового забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах» містить два підрозділи, в яких досліджено зарубіжний досвід забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах, а також виокремлено напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах.

У підрозділі 3.1 «Зарубіжний досвід забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах» звернуто увагу на тому, що рівень якості виконання поліцейським своїх службових обов'язків прямо пропорційно залежить від забезпечення його особистої безпеки. Це викликано, по-перше, поступовим переходом діяльності вітчизняних силових структур до європейських стандартів та правил навчання; по-друге, збройна агресія, що відбувається на Сході нашої держави, зумовлює перегляд змісту навчання працівників поліції, які виконують професійні обов'язки в зоні антитерористичної операції; по-третє, на сьогодні зростає кількість протиправних діянь, які вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї та вибухівки, сучасних інформаційних технологій, на ґрунті расової нетерпимості, ксенофобії тощо.

Доведено, що дієвою формою підвищення рівня особистої безпеки поліцейського є міжнародне поліцейське співробітництво у сфері підготовки персоналу. У межах дисертаційної роботи міжнародне поліцейське співробітництво досліджено як один із компонентів взаємодії держав у боротьбі зі злочинністю, що само по собі виступає важливою частиною міжнародних відносин.

Зроблено висновок про те, що в ході професійного навчання працівників поліції ряду зарубіжних країн (особливо у Сполучених Штатах Америки), управління особистою безпекою в екстремальних умовах є самостійним напрямком їх підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації. В європейських та інших країнах практично кожен працівник поліції при проходженні первинного та подальшого професійного навчання регулярно проходить підготовку за спеціальними програмами забезпечення особистої безпеки в екстремальних умовах. У США це «Will to survive» («Воля до виживання») або «Survive on the street» («Виживання на вулиці»).

Запропоновано до системи службової підготовки працівників Національної поліції України ввести програму по забезпеченню особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах, яка б містила: професійно-психологічні навички для забезпечення особистої безпеки і безпеки колег під час вирішення професійних завдань; нормативно-правові основи у сфері забезпечення особистої безпеки; тактику та прийоми забезпечення особистої безпеки; практичні навички із одночасним застосуванням тактики і прийомів

забезпечення особистої безпеки з тактикою і прийомами вирішення професійних завдань.

У підрозділі 3.2 «Удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах» запропоновано вжити низку заходів, які будуть спрямовані на розвиток правового регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах.

Доведено, що професійна захищеність є головним аспектом адміністративно-правового регулювання в комплексі забезпечення безпеки працівників поліції. Особиста безпека поліцейського – це стан його захищеності від протиправної діяльності формувань організованої злочинності й окремих осіб у всіх її формах, здатність протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам, зберігати працездатність та оперативно-технічний потенціал.

З метою удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах запропоновано доповнити зміст Закону України «Про Національну поліцію» ст. 62-1 «Гарантії особистої безпеки працівника поліції», в якій чітко визначити: а) поняття особистої безпеки поліцейського; б) принципи забезпечення особистої безпеки поліцейського; в) основні види небезпек; г) правові гарантії захищеності працівника у разі виникнення таких обставин.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретико-правове узагальнення та нове вирішення наукового завдання щодо з'ясування сутності та особливостей адміністративно-правових засад забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах. За результатами проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети. До основних з них можна віднести такі:

1. Під заходами забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах запропоновано розуміти комплекс дій адміністративно-правового, тактичного й організаційного характеру, що застосовуються як самими працівниками, так і спеціально уповноваженими суб'єктами, і мають на меті запобігання шкідливого впливу певних джерел підвищеної небезпеки на життя і здоров'я поліцейських або захист названих об'єктів від шкідливого впливу джерел небезпеки.

2. Визначено, що екстремальні умови в діяльності поліції – це процес взаємодії поліцейського з екстремальними ситуаціями, які характеризуються як неочікувані, раптово виникаючі небезпечні обставини, особливість яких полягає в невизначеності, складності прийняття рішення, гострій конфліктності, стресовому стані та несуть загрозу життю і здоров'ю поліцейського.

Доведено, що екстремальні ситуації в діяльності органів поліції доцільно поділяти на: надзвичайні та службові ситуації. До надзвичайних ситуацій віднесено: ситуації природного характеру, техногенного характеру,

соціально-політичного характеру та воєнного характеру. До службових ситуацій віднесено: патрулювання, перевірку документів, зупинку автотранспорту, переслідування злочинця та знешкодження озброєного злочинця, виїзд на виклик (СОГ), напад на поліцейського.

3. Під правовим регулюванням забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах запропоновано розуміти здійснюваний за допомогою правових засобів (правозабезпечення та правозастосування) результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини з метою захисту життя, фізичного та психічного здоров'я зазначених суб'єктів. Усі закріплені в нормативно-правових актах норми, які регламентують правовідносини у сфері забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах, поділено на дві групи: а) норми, що встановлюють заборони на вчинення певних дій, які загрожують життю та здоров'ю поліцейських, а також передбачають юридичну відповідальність у разі вчинення подібних дій; б) норми, які регламентують права та обов'язки суб'єктів забезпечення особистої безпеки працівників поліції.

4. Обґрунтовано положення про те, що систему принципів забезпечення особистої безпеки працівників поліції доцільно класифікувати на три групи. Встановлено, що групу спеціально-тактичних принципів складають: постійна оцінка небезпеки; індивідуальний підхід і самостійність в оцінці ситуації під час прийняття рішення про застосування тактичного прийому, способу забезпечення особистої безпеки; передбачення (випередження) дій джерел небезпеки; вибір оптимального тактичного прийому, способу; активність й ініціатива; вибір безпечного місця при несенні служби тощо.

5. Доведено, що особиста безпека поліцейських під час виконання повноважень в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру становить собою комплекс заходів, які здійснюються з метою виключення або максимального послаблення ураження особового складу і зберігання його працездатності, серед яких головне – це навчання поліцейських правилам поведінки та застосування засобів індивідуального захисту в осередку хімічного або радіаційного зараження місцевості.

6. Наголошено, що заходи особистої безпеки поліцейського під час виконання повноважень в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру слід розподілити на загальні та особливі.

Аналіз особливостей забезпечення особистої безпеки поліцейських під час виконання повноважень в умовах надзвичайних ситуацій природного характеру дозволив визначити основні проблемні питання, а саме: 1) наявність організаційно-управлінських прогалин; 2) недостатнє матеріально-технічне забезпечення працівників поліції; 3) відсутність правових і соціальних гарантій особистої безпеки поліцейських; 4) недосконалість чинного законодавства, що регулює питання залучення поліцейських до надзвичайних ситуацій природного характеру в аспекті забезпечення особистої безпеки; 5) раптовість виникнення надзвичайних ситуацій, тяжкі наслідки, які є наслідком непередбачуваного розвитку ситуацій природного характеру; 6) відсутність належного інформування

поліцейських, які залучаються до несення служби при виникненні надзвичайних ситуацій тощо.

7. Визначено, що особиста безпека поліцейського під час застосування примусових поліцейських заходів та поліцейського піклування представлена системою адміністративно-правових, організаційних, фізичних і тактико-психологічних заходів, які дозволяють забезпечити збереження життя та здоров'я поліцейського і підтримувати високий рівень ефективності його професійних дій. Забезпечення особистої безпеки поліцейських у зазначених умовах, перш за все, базується на достатньому рівні професійно-психологічної готовності працівників.

8. Доведено, що специфіка забезпечення особистої безпеки поліцейських під час виконання повноважень в умовах проведення антитерористичної операції полягає саме в особливостях тих завдань і функцій, які покладаються на органи та підрозділи Національної поліції для ліквідації конкретної терористичної загрози. Тактично грамотне планування антитерористичної операції, координація і взаємодія, швидкість та раптовість, несподіваність знижують небезпеку операції, використання спеціальних засобів (спецодяг, бронежилети, щити, шоломи, сльозогінний газ), правомірне і своєчасне застосування вогнепальної зброї підвищують особисту безпеку особового складу Національної поліції.

9. Наголошено на необхідності удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах шляхом внесення змін та доповнень до чинного законодавства, а саме:

– доповнити зміст Закону України «Про Національну поліцію» статтею 62-1 «Гарантії особистої безпеки працівника поліції», в якій чітко визначити поняття особистої безпеки поліцейського, принципи забезпечення особистої безпеки поліцейського, основні види небезпек та правові гарантії захищеності працівника у разі виникнення таких обставин;

– зміст ст. 6 («Верховенство права») Закону України «Про Національну поліцію» потребує негайного приведення його у відповідність до змісту «верховенства права», який закріплений у Конституції України (ст. 8);

– внести зміни до ст. 41 «Поліцейське піклування» Закону України «Про Національну поліцію» щодо закріплення чіткого порядку притягнення особи до адміністративної відповідальності у разі вчинення нею дій, які підпадають під ознаки ст. 178 Кодексу України про адміністративні правопорушення («Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді»);

– зважаючи на особливе місце Національної поліції серед інших суб'єктів забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах проведення антитерористичної операції, важливість нормативного закріплення її статусу в цьому процесі запропоновано внести зміни до Закону України «Про Національну поліцію». Зокрема п.1 ст. 23 (Основні повноваження поліції) доповнити п.п. 29 такого змісту: «у межах повноважень, передбачених

Законом, бере участь у боротьбі з тероризмом, забезпечує ефективне використання сил і засобів під час проведення антитерористичних операцій».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Шевченко Т. В. Щодо розуміння поняття «екстремальні умови» в діяльності Національної поліції. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції: наук. зб.*, 2016. Вип. 6. Т. 2. С. 109-111.
2. Шевченко Т. В. Екстремальні умови під час виконання повноважень поліцейськими та їх вплив на гарантування особистої безпеки поліцейського. *Право і суспільство*. 2017. Т. 2, Ч. 2. С. 135-139.
3. Шевченко Т. В. Адміністративно-правовий аспект забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних ситуаціях під час виконання повноважень в умовах виникнення групових порушень публічного порядку. *Наукові записки. Серія: Право / ред. кол.: Є. Ю. Соболь, В. Г. Гриценко, О. В. Батанов та ін.* Вип. 5. Кропивницький : ТОВ «Полімед-Сервіс», 2018. С. 141-146.
4. Шевченко Т. В. Обеспечение личной безопасности полицейскими во время выполнения полномочий в условиях чрезвычайных ситуаций техногенного характера. *Legea si Viata*. 2018. № 11/2. С. 147–150 (Республіка Молдова).
5. Шевченко Т. В. Що до окремих питань адміністративно-правового аспекту забезпечення особистої безпеки поліцейського під час виконання повноважень в умовах проведення антитерористичної діяльності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції: наук. зб.*, 2018. Вип. 6. Т. 2. С. 151-153.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Шевченко Т. В. Забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції України під час ліквідації Наслідків аварій на техногенно-небезпечних об'єктах. *Метрологічні аспекти прийняття рішень в умовах роботи на техногенно-небезпечних об'єктах*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих учених (м. Харків, 27-28 жовтня 2017 р.). Харків : ХНАДУ 2017. С. 189-191.
7. Шевченко Т. В. Забезпечення особистої безпеки поліцейського під час виконання повноважень в умовах надзвичайних ситуацій техногенного характеру. *Актуальні проблеми національного законодавства*: матер. всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 18 квітня 2017 р.). Кропивницький: ПОЛІМЕД-Сервіс, 2017. С. 160-162.

АНОТАЦІЯ

Шевченко Т. В. Адміністративно-правові засади забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2019.

Дисертацію присвячено аналізу адміністративно-правових засад забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах. Визначено поняття, зміст та адміністративно-правові засади забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах. Сформульовано визначення екстремальних умов під час виконання повноважень поліцейськими та їх вплив на забезпечення особистої безпеки. Окреслено правове регулювання та принципи забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах. Особливу увагу приділено розкриттю особливостей забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах.

Проаналізовано зарубіжний досвід забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах. Обґрунтовано науково-теоретичні висновки та практичні пропозиції, спрямовані на удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах.

Ключові слова: Національна поліція, особиста безпека, екстремальні умови, адміністративно-правове регулювання, повноваження, принципи, поліцейські заходи, антитерористична операція, реалізація, удосконалення, оптимізація.

АННОТАЦІЯ

Шевченко Т.В. Административно-правовые основы обеспечения личной безопасности полицейского в экстремальных условиях. – *Квалификационный научный труд на правах рукописи.*

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право, информационное право. Харьковский национальный университет внутренних дел. Харьков, 2019.

Диссертация посвящена анализу административно-правовых основ обеспечения личной безопасности полицейского в экстремальных условиях. Определены понятие, содержание и административно-правовые основы обеспечения личной безопасности полицейского в экстремальных условиях.

Предложено понимание личной безопасности полицейского в качестве объекта административно-правового регулирования как составляющей прохождения службы в органах Национальной полиции, которое заключается в определенной нормами административного права деятельности уполномоченных субъектов, направленной на снижение возможных рисков от опасных факторов к реально-возможному минимуму, что является необходимым условием сохранения жизни и здоровья, нормального психического состояния и работоспособности работника полиции при выполнении возложенных на него задач.

Определено, что экстремальные условия в деятельности полиции – это процесс взаимодействия полицейского с экстремальными ситуациями, которые в свою очередь характеризуются как неожиданные, внезапно возникающие опасные обстоятельства, особенность которых заключается в неопределенности, сложности принятия решения, острой конфликтности, стрессовом состоянии и несут угрозу жизни и здоровью полицейского. В свою очередь, меры обеспечения личной безопасности полицейских в экстремальных условиях составляют комплекс действий административно-правового, тактического и организационного характера, применяемые как самими работниками, так и специально уполномоченными субъектами с целью предотвращения вредного воздействия определенных источников повышенной опасности на жизнь и здоровье полицейских или защиту названных объектов от вредного влияния источников опасности.

Раскрыто правовое регулирование и сформулированы принципы обеспечения личной безопасности полицейского в экстремальных условиях. Система принципов обеспечения личной безопасности работников полиции представлена следующими группами: 1) принципами, которые определены в Законе Украины «О Национальной полиции», – правовые принципы, 2) специально-тактическими принципами, которые определяют процедурную составляющую деятельности полицейского в экстремальных условиях (оценка рисков чрезвычайных обстоятельств, выбор оптимального тактического приема и т.п.); 3) психологическими принципами, которые определяют базовый порядок действий при эмоциональной напряженности и влияния стресс-факторов.

Особое внимание уделено раскрытию особенностей обеспечения личной безопасности полицейского в экстремальных условиях. Проанализирован зарубежный опыт обеспечения личной безопасности полицейского в экстремальных условиях.

Предложены научно-теоретические выводы и практические рекомендации по внесению изменений в Закон Украины «О Национальной полиции», а также необходимости систематизации всего нормативного материала, касающегося вопросов обеспечения личной безопасности полицейских в экстремальных условиях.

Ключевые слова: Национальная полиция, личная безопасность, экстремальные условия, административно-правовое регулирование, полномочия, принципы, полицейские меры, антитеррористическая операция, реализация, совершенствование, оптимизация.

SUMMARY

Shevchenko T. V. Administrative and Legal principles of Ensuring Personal Safety of Police Officers in Extreme Conditions. – *Qualifying scientific work as the manuscript.*

The thesis for a candidate's degree by the specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law. Kharkiv National University of Internal Affairs. Kharkiv, 2019.

The dissertation is focused on the analysis of administrative and legal principles of ensuring personal safety of police officers in extreme conditions. The concept, content, administrative and legal principles of ensuring personal safety of police officers in extreme conditions have been defined. The definition of extreme conditions while exercising police powers and their impact on personal safety has been formulated. Legal regulation and principles of ensuring personal safety of police officers in extreme conditions have been outlined. Particular attention has been paid to revealing the features of ensuring personal safety of police officers in extreme conditions.

International experience of ensuring personal safety of police officers in extreme conditions has been analyzed. The author has grounded scientific and theoretical conclusions and practical propositions aimed at improving administrative and legal regulation of ensuring personal safety of police officers in extreme conditions.

Key words: National Police, personal safety, extreme conditions, administrative and legal regulation, powers, principles, police measures, anti-terrorist operation, realization, improvement, optimization.

Підписано до друку 23.09.2019. Папір офсетний. Друк офсетний.

Формат 60×90/16. Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Тираж 100 прим.

Видавець і виготовлювач

Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Л. Ландау, 27, м. Харків, 61080.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.